

Σε αυτό το κείμενο επιχειρείται η **καταγραφή των προτάσεων** που έχουν αναρτηθεί μέχρι σήμερα στην ιστοσελίδα texnipedia και η **ταξινόμησή τους σε μοντέλα διδακτικής της τέχνης**. Αυτή η μελέτη αποτελεί μέρος ερευνητικού έργου του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία στην οποία υπάγεται η ιστοσελίδα, επιχειρεί δε την ανάλυση του θεωρητικού υπόβαθρου των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων που χρησιμοποιούνται στο νηπιαγωγείο και δημοτικό σήμερα. Για την ολοκλήρωση αυτής της μελέτης, επιχειρείται:

1. η **χαρτογράφηση** και ιεράρχηση των εκπαιδευτικών προσανατολισμών των ανηρτημένων προτάσεων και
2. η **κριτική ανάλυση** του τρόπου με τον οποίο τα εκάστοτε μοντέλα έχουν διαμορφωθεί και προσαρμοστεί στα καλλιτεχνικά, εκπαιδευτικά προστάγματα της ελληνικής πραγματικότητας του 21^{ου} αιώνα.

Στο πρώτο στάδιο της ανάλυσης, επιχειρήθηκε να προσδιοριστεί το μοντέλο ή ο συνδυασμός μοντέλων που προϋπόθετε η κάθε καλλιτεχνική δραστηριότητα στις ανηρτημένες προτάσεις. Στον πίνακα 1 παρατίθεται αναλυτική ταξινόμηση των μοντέλων διδακτικής της τέχνης ή του συνδυασμού τους που χρησιμοποιήθηκαν ανά καλλιτεχνική δραστηριότητα. Στον πίνακα 2 προσφέρεται μία συνοπτική εικόνα ταξινόμησης και ιεράρχησης των μοντέλων διδακτικής ανά τύπο τέχνης, όπως αυτές εμφανίζονται στην κεντρική σελίδα της texnipedia, δηλαδή ζωγραφική, κατασκευές, οπτικά μέσα, μουσική και projects.

Οι πίνακες αυτοί βοηθούν τον αναγνώστη να σχηματίσει μία συνολική εικόνα των επιλογών των εκπαιδευτικών προσεγγίσεων που υιοθετούν οι εκπαιδευτικοί τόσο συνολικά στις καλλιτεχνικές ενασχολήσεις στον χώρο του σχολείου, αλλά και ανά είδος τέχνης. Συγκεκριμένα ο πίνακας 1 προσφέρει την δυνατότητα στον κάθε χρήστη να μελετήσει τις θεωρητικές βάσεις της πρότασής του ή μίας πρότασης που τον ενδιαφέρει, σημαντική προϋπόθεση για έναν ενημερωμένο εκπαιδευτικό. Παρατίθενται οι δύο πίνακες στους οποίους παρουσιάζονται τα ευρήματα της ανάλυσης του περιεχομένου της texnipedia. Ακολουθεί ανάλυση μοντέλων διδακτικής της τέχνης.

Σημείωση: Το δείγμα των ανηρτημένων προτάσεων δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό των προσεγγίσεων διδακτικής της τέχνης στα νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία. Οι συνολικά 50 προτάσεις δεν υποστηρίζουν μία παρόμοια συνολική εικόνα της διδακτικής της τέχνης στο ελληνικό σχολείο. Στην πλειοψηφία τους (81%) εξάλλου προέρχονται από εκπαιδευτικούς σε σχολεία της πρωτεύουσας. Επίσης το δείγμα χαρακτηρίζεται από την προφανώς μειωμένη ενεργή συμμετοχή των επισκεπτών με αναρτήσεις στην ιστοσελίδα: στο σύνολο 5.833 επισκεπτών καταμετρούνται 50 αναρτήσεις. Προφανώς η μεγάλη πλειοψηφία επισκεπτών ενδιαφέρθηκε να χρησιμοποιήσει την ιστοσελίδα ως ένα πλαίσιο ενημέρωσης και όχι επικοινωνίας αναρτώντας δικές του προτάσεις.

Πίνακας 1

	Ελεύθερη έκφραση	Ανεξάρτητος κλάδος	Επιδεξιότητα	Πειραματισμός με υλικά	Εκπαίδευση μέσω της τέχνης	Κοινωνικό μοντέλο	Διαθεματικό μοντέλο	Μελέτη οπτικού πολιτισμού
Art English								
Φύλλα έχουν νεύρα								
Σχέδιο διαπραγμάτευσης								
Διαδραστικός πίνακας								
Υφή γραμμή μοτίβο								
Τσαλακόνω σχεδιάζω								
Ένας κόσμος πιτσιλές								
Παρατηρώ σχεδιάζω								
Πως σε βλέπω								
Εικονογράφηση								
Επικάλυψη - όνομα								
Τρία κομμάτια								
Σχέδιο διαπραγμάτευσης								
Πρωτόγραμμα								
Άσπροι καλικάτζαροι								
Σχεδιασμός κολάζ ανθρώπινου σώματος								
Ανακύκλωση - τέχνη								
Οικολογικά Χριστούγεννα								
Γεωμετρία ζωγραφική								
Φτιάχνοντας με καθημερινά υλικά								
Βάφω με φυτά								
Έτσι και αλλιώς								
Ψηφιδωτό - Μέδουσα								
Φωτομοντάζ								
Φροτάζ								
Σχήματα τυπώματα								
Σκισμένο χαρτί								
Φυσικά υλικά								
Με τα χέρια των φίλων μου								
Ο ρινόκερος								
Διαδρομή								

	Ελεύθερη έκφραση	Ανεξάρτητος κλάδος	Επιδεξιότητα	Πειραματισμός Με υλικά	Εκπαίδευση μέσω της τέχνης	Κοινωνικό μοντέλο τέχνης	Διαθεματικό μοντέλο	Μελέτη οπτικού πολιτισμού
Το κορίτσι - Ελύτης								
Ο κύριος Χαρτάκης								
Κινούμενη εικόνα								
Ηχοϊστορία								
Οι πίνακες ηχούν								
Γραφικές παρτιτούρες								
Μουσικοί αυτοσχεδιασμοί								
Μουσικές δραστηριότητες								
Κατασκευή μουσικών οργάνων								
Πρόσληψη σύγχρονης τέχνης								
Ανακαλύπτω τον εαυτό μου								
Οι μικροί αρχαιολόγοι								
Ζουμ στο μουσείο								
Η φάλανα και ο οισοφάγος της								
Πλουσι αερόστατου								
Camera obscura								

Πίνακας 2

	Ζωγραφική/σχέδιο 17 προτάσεις	Κατασκευές/Κολάζ 13 προτάσεις	Οπτικά μέσα 6 προτάσεις	Μουσική 5 προτάσεις	Project 7 προτάσεις	Σύνολο
Ελεύθερη έκφραση	6	3	6	4	0	19
Ανεξάρτητος κλάδ	4	2	4	4	6	20
Επιδεξιότητα	8	2	0	1	3	14
Πειραματισμός με υλικά	0	6	2	5	0	13
Εκπαίδευση μέσω της τέχνης	10	11	3	2	3	29
Κοινωνικό μοντέλο	1	4	2	0	3	10
Διαθεματικό μοντέλο τέχνης	0	3	3	0	6	12
Μελέτη οπτικού πολιτισμού	2	0	0	0	0	2
Χειροτεχνία	0	1	0	0	0	1
Τέχνη στην καθημερινή ζωή	0	0	0	1	1	2

ΜΟΝΤΕΛΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Η συνοπτική περιγραφή των μοντέλων διδακτικής που ακολουθεί χρησιμοποιεί τις προτάσεις τις L. Charman (1993) και Ο. Κούβου (2010). Τα μοντέλα παρουσιάζονται με την σειρά που εμφανίζονται να χρησιμοποιούνται ποσοτικά από τους χρήστες.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ (29 εφαρμογές)

Βασική ιδέα αυτού του διδακτικού μοντέλου είναι ότι η ενασχόληση με την τέχνη καλλιεργεί μία συγκεκριμένη στάση και άποψη ζωής η οποία πηγάζει από την ίδια την καλλιτεχνική διαδικασία. Ενώ δηλαδή κατασκευάζουμε ένα καλλιτεχνικό έργο, το αποτέλεσμα δεν είναι ποτέ γνωστό εκ των προτέρων και η διαδικασία δημιουργίας, θα μπορούσαμε να πούμε, είναι «ανοιχτή» με την έννοια ότι μπορεί να οδηγήσει σε αναπάντεχες ανακαλύψεις και αποτελέσματα. Υπάρχει λοιπόν ένα είδος διαλόγου ανάμεσα στο έργο και στον δημιουργό του, ο οποίος μαθαίνει ανακαλύπτοντας. Έτσι λοιπόν η γνώση αποκτάται όχι μέσω της μεταβίβασης, αλλά ψάχνοντας και ανακαλύπτοντας. Οι οπαδοί του μοντέλου ισχυρίζονται, ότι αυτή είναι μία στάση ζωής με την οποία έρχεται σε επαφή ο μαθητής κυρίως μέσω της καλλιτεχνικής εμπειρίας.

Το μοντέλο αυτό είναι επίσης συγγενικό της έννοιας της «Αισθητικής παιδείας» η οποία αναφέρεται σε εκείνη την μέθοδο διδασκαλίας της τέχνης που αναδεικνύει τις κοινές παιδευτικές ιδιότητες των διαφόρων μορφών τέχνης, δηλαδή των εικαστικών, της μουσικής, του θεάτρου και της λογοτεχνίας. Η βασική ιδέα εδώ είναι ότι όλες οι τέχνες προϋποθέτουν ένα συγκεκριμένο τρόπο σκέψης και μάθησης, βασικό συστατικό της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Οι καταβολές αυτού του μοντέλου μπορούν να αναζητηθούν στον H. Read (1958) που στο πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα πρότεινε πρώτος ένα πιο ανθρωπιστικό και κοινωνικό ρόλο της τέχνης. Σύμφωνα με αυτόν, το έργο των παιδιών μπορεί να εκφράσει πανανθρώπινες αξίες και να διαπραγματευτεί ιδέες που έχουν να κάνουν με τον πολιτισμό, το ήθος και την δημοκρατία.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι όπου έχει χρησιμοποιηθεί αυτό το μοντέλο στις προτάσεις της technipedia, επιχειρείται κα καλλιεργηθεί μέσω καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων η δημιουργικότητα των παιδιών χωρίς ο εκπαιδευτικός να αποβλέπει στην απόκτηση συγκεκριμένης γνώσης. Ένα καλό παράδειγμα είναι η δραστηριότητα «Ένας κόσμος από πιτσίλες» όπου ο μαθητής δημιουργεί ένα ζωγραφικό φόντο πιτσιλώντας τυχαία την επιφάνεια του χαρτιού και μετά του ζητείται να παρατηρήσει και να σχεδιάσει επεμβαίνοντας πάνω στην τυχαία αρχική σύνθεση αναδυόμενες μορφές που αυτός αντιλαμβάνεται. Σε αυτή την

περίπτωση ο εκπαιδευτικός δεν αποβλέπει στην απόκτηση κάποιας συγκεκριμένης γνώσης για το χρώμα ή την χρήση της νερομπογιάς ή της σύνθεσης, καθώς όλα είναι αποτέλεσμα ατυχήματος. Ενθαρρύνει όμως τον μαθητή να αναζητήσει και να ανακαλύψει μόνος του το θέμα που θα επεξεργαστεί αποκτώντας έναν δημιουργικό διάλογο με το έργο του. Το διδακτικό μοντέλο της «Εκπαίδευσης μέσω της τέχνης» παρουσιάζει μία συγγένεια με το μοντέλο της «Ελεύθερης έκφρασης» που εξετάζεται παρακάτω, καθόσον φαίνεται να διαπαιδαγωγεί με την ευρύτερη έννοια του όρου και να μην μεταφέρει απλά γνώση.

ΤΕΧΝΗ ΩΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ (20 εφαρμογές)

Αυτή η εκπαιδευτική πολιτική εμφανίστηκε στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα στην Αμερική και θεωρεί την εικαστική παιδεία επιστημονικό κλάδο με συγκεκριμένο και οργανωμένο περιεχόμενο σπουδών και μεθόδους έρευνας, ισάξιο με τα άλλα μαθήματα του σχολικού προγράμματος. Καθορίζεται για πρώτη ίσως φορά συγκεκριμένη διδακτική ύλη για το μάθημα των καλλιτεχνικών η οποία οργανώνεται σε ενότητες που στηρίζονται από κατάλληλα εποπτικά μέσα και κριτήρια αξιολόγησης. Το μοντέλο αυτό δίνει έμφαση σε μία πιο κριτική και θεωρητική προσέγγιση της τέχνης, αλλά και της εικόνας γενικότερα.

Το μάθημα οργανώνεται γύρω από τρεις βασικούς άξονες:

1. την κριτική παρατήρηση και ανάλυση καλλιτεχνικών επιτευγμάτων του παρελθόντος,
2. την μελέτη της ιστορίας της τέχνης και
3. την πρακτική (καλλιτεχνικές δραστηριότητες).

Σε αυτήν την περίπτωση, η διδακτική της τέχνης δανείζεται στοιχεία από την αισθητική, την φιλοσοφία και την ιστορία της τέχνης. Σε αντίθεση με κυρίαρχες θεωρήσεις της διδακτικής της τέχνης που προσανατολίζονται στην απρόσκοπτη πρακτική και δημιουργία καλλιτεχνικού έργου ανεξάρτητα από κανόνες και θεωρητική υποστήριξη, το μοντέλο αυτό δίνει λιγότερη σημασία στην πρακτική και περισσότερη στην κριτική παρατήρηση. Αυτή η αλλαγή προσανατολισμού χαρακτηρίζει και την καινοτομία στους στόχους αυτής της προσέγγισης: ο στόχος είναι η εκπαίδευση όχι μελλοντικών καλλιτεχνών, αλλά ενημερωμένων θεατών. Το μοντέλο ως εκ τούτου δεν είναι ο ρομαντικός καλλιτέχνης, αλλά ο ευαισθητοποιημένος θεατής, ο κριτικός και ιστορικός της τέχνης. Το μοντέλο διδακτικής της τέχνης ως «Ανεξάρτητου επιστημονικού κλάδου» ανταποκρίνεται στο ορθολογικό και τεχνοκρατικό πνεύμα της μεταμοντέρνας εποχής και πρόθεσή του είναι να εδραιώσει την διδακτική της τέχνης στο σχολικό πρόγραμμα ως αυτόνομου και ισάξιου με τα άλλα μαθήματα, γνωστικού αντικειμένου.

Στις περιπτώσεις εφαρμογής του μοντέλου αυτού στις ανηρτημένες προτάσεις, ο εκπαιδευτικός προσβλέπει στην απόκτηση συγκεκριμένης γνώσης σχετικής με τις τέχνες. Αυτό επιτυγχάνεται είτε με την μορφή μελέτης επιτευγμάτων της ιστορίας της ζωγραφικής, της μουσικής, του σχεδίου κλπ., είτε με την μορφή κριτικής αντίληψης αυτών των έργων ή έργων των ίδιων των μαθητών. Επίσης η διδασκαλία συχνά επικεντρώνεται στην μάθηση των μορφολογικών στοιχείων των τεχνών και τις ιδιότητές τους (χρώμα, γραμμή ή τόνος, ρυθμός κλπ) όπως και συγκεκριμένες τεχνικές εφαρμογής τους π.χ. ιμπρεσιονιστική τεχνική.

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ (19 εφαρμογές)

Η πλέον διαδεδομένη θεώρηση της λειτουργίας της τέχνης πρεσβεύει ότι η καλλιτεχνική δημιουργία είναι ταυτόσημη με την προσωπική έκφραση του ατόμου. Η δημιουργία καλλιτεχνικού έργου δεν είναι μία γνώση η οποία αποκτάται όπως σε άλλα γνωστικά αντικείμενα, αλλά μία διαδικασία που βοηθά την ψυχολογική ανάπτυξη και εξέλιξη του ατόμου. Για αυτό το λόγο, αυτή η παιδαγωγική προσέγγιση συχνά χρησιμοποιεί την θεωρία των αναπτυξιακών σταδίων του παιδιού για να υποστηρίξει την εγγενή εξέλιξη των διανοητικών και εκφραστικών δυνατοτήτων της εκάστοτε ηλικίας.

Οι εκπαιδευτικοί που πρεσβεύουν αυτή την άποψη είναι καχύποπτοι όσο αφορά στην συστηματική οργάνωση της ύλης του μαθήματος καθόσον πιστεύουν ότι με αυτό τον τρόπο θα επέβαλαν πρότυπα και κανόνες των ενηλίκων στην ατομικότητα και έμφυτη δημιουργικότητα του μαθητή. Η ύλη του μαθήματος είναι «ανοιχτή», αποφεύγονται οι αυστηρές εφαρμογές κανόνων και δεν υπάρχει αντικείμενο μάθησης, με την αυστηρή έννοια του όρου, καθώς αυτό θα εμπόδιζε την απρόσκοπτη δημιουργικότητα του μαθητευόμενου. Ο μαθητής αντιμετωπίζεται ως ένας μικρός καλλιτέχνης και ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να ανακαλύψει και να ενθαρρύνει αυτό το εν δυνάμει χαρακτηριστικό του μαθητή.

Αυτή η εκπαιδευτική μέθοδος προέρχεται από τις ρομαντικές αντιλήψεις του 19^{ου} αιώνα σύμφωνα με τις οποίες ο πρωτοπόρος ρομαντικός καλλιτέχνης παλεύει για το δικαίωμα στην ελεύθερη ατομική έκφραση αψηφώντας κοινωνικούς κανόνες. Ο ατομικισμός που προτείνει ο ρομαντισμός είναι ο τρόπος που το άτομο ανθίσταται στη μαζικοποίηση και τυποποίηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς αποτέλεσμα της βιομηχανοποίησης.

Ως εκ τούτου, ο σκοπός του καλλιτεχνικού έργου δεν είναι η απομίμηση της φύσης, αλλά η έκφραση της εσωτερικής ζωής του μαθητή. Σημασία δεν έχει πια η ακρίβεια ή ο ρεαλισμός

με τα οποία απεικονίζει ο μαθητής τον κόσμο, αλλά η διαδικασία της καλλιτεχνικής έκφρασης μέσω της οποίας μπορεί να εκφράσει τον εσωτερικό του κόσμο. (Lowenfeld,1982).

Το μοντέλο αυτό φαίνεται να εφαρμόζεται με μία πιο αμβλυμμένη μορφή, προσαρμοσμένη στις πιο σύγχρονες ανάγκες της παιδείας. Στις περιπτώσεις αναρτήσεων στην *teknipedia*, ο εκπαιδευτικός έχει σαφώς ορίσει κάποιες παραμέτρους μέσα στις οποίες ο μαθητής καλείται να αυτενεργήσει και να δημιουργήσει. Προφανώς σε αυτήν την διαδικασία αναγνωρίζει κανείς ένα συνδυασμό απόκτησης κάποιου είδους γνώσης και προσωπικής έκφρασης. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι ο σύγχρονος εκπαιδευτικός αναγνωρίζει τα οφέλη της ελεύθερης έκφρασης του μαθητή στα πλαίσια όμως ενός πιο συγκεκριμένου εκπαιδευτικού/καλλιτεχνικού σκοπού. Στην δραστηριότητα «Με τα χέρια των φίλων μου» ο μαθητής κλήθηκε να εκφραστεί δημιουργικά μέσω της φωτογραφικής μηχανής αποθανατίζοντας τους φίλους του αφού πρώτα εξασκήθηκε στην τεχνική του φωτογραφικού κάδρου, γωνίας λήψης και απόσταση, γνώρισε την ιστορία της φωτογραφίας και εξοικειώθηκε με την μοναδικότητα της λήψης.

ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΕΠΙΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ (14 εφαρμογές)

Αυτό είναι ένα μοντέλο διδακτικής της τέχνης που έχει τις πλέον παρωχημένες καταβολές. Εμφανίστηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στις ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες της Ευρώπης, βασικά στην Αγγλία και υπολείμματά του συναντάμε στην Ελλάδα μέχρι την δεκαετία του 1960. Σήμερα συναντάμε μόνο αποσπασματικές εφαρμογές του καθόσον δεν χρησιμοποιείται πλέον ως συγκροτημένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Σύμφωνα με αυτή την εκπαιδευτική προσέγγιση, η τέχνη είναι στενά συνδεδεμένη με την χειροτεχνία. Ενθαρρύνει πρακτικές που καλλιεργούν την απόκτηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων όπως το κόψιμο, το τρύπημα, η συναρμολόγηση, το κόλλημα, το ράψιμο, η χρήση διαφόρων εργαλείων κλπ. Σε αυτή την περίπτωση, δεν ενδιαφέρει η πρωτοτυπία και η προσωπική έκφραση του μαθητή, αλλά η μεταβίβαση τυποποιημένης γνώσης. Αυτό το διδακτικό μοντέλο προέρχεται από την εκπαιδευτική πολιτική του 19^{ου} αιώνα η οποία ήταν προσανατολισμένη στην επαγγελματική κατάρτιση του μαθητευόμενου και πιο συγκεκριμένα της εργατικής τάξης. Σκοπός της διδασκαλίας ήταν λοιπόν η απόκτηση δεξιοτήτων χρήσιμων στην βιομηχανία όπως η ακρίβεια, η πειθαρχία, η εργατικότητα, η μεθοδικότητα και όχι οι καλλιτεχνικές διαθέσεις του μαθητή.

Παρατηρήθηκαν προτάσεις δραστηριοτήτων στην *teknipedia* όπου ο μαθητής κλήθηκε να καλλιεργήσει ικανότητες λεπτής κινητικότητας σχεδιάζοντας με ακρίβεια ή ιχνογραφώντας περιγράμματα και εμπλεκόμενος σε τεχνικές όπως ψηφιδωτό, κατασκευές μουσικών οργάνων

ή δουλεύοντας σε διαδραστικό πίνακα που προϋπέθεταν κάποια είδους πειθαρχία εκτέλεσης. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις όμως η απόκτηση κάποιας επιδεξιότητας ήταν πάντα στο πλαίσιο μίας πλέον πολυσήμαντης καλλιτεχνικής διαδικασίας. Ο μαθητής δηλαδή εξασκήθηκε σε μία τεχνική έτσι ώστε να είναι σε θέση να εκφραστεί προσωπικά με έναν πιο καινοτόμο και ολοκληρωμένο τρόπο.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΣ ΜΕ ΤΑ ΥΛΙΚΑ (13 εφαρμογές)

Αυτή είναι μία προσέγγιση στην τέχνη που φαίνεται να συμφωνεί με την άποψη του Dewey σύμφωνα με την οποία η πειραματική μέθοδος και η προσωπική εμπειρία είναι μία σημαντική πηγή μάθησης. Ο πειραματισμός λοιπόν με τις δυνατότητες ενός υλικού, όπως π.χ. ο πηλός, είναι από μόνος του ένας τρόπος μάθησης. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, όταν αφήνουμε ένα παιδί ελεύθερο να εξερευνήσει ιδιότητες και χαρακτηριστικά ενός υλικού, ενδιαφερόμαστε όχι για το αποτέλεσμα αυτού του πειραματισμού, αλλά για το τι θα αποκομίσει το παιδί αυτό στην διαδικασία. Σκοπός της διδασκαλίας εδώ είναι τι θα μάθει ο μαθητής για τις ιδιότητες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πηλού, αλλά και οι δεξιότητες που θα αναπτύξει χειριζόμενος τον πηλό. Οι υποστηρικτές αυτού του μοντέλου πιστεύουν ότι όσο περισσότερα τα ερεθίσματα με υλικά, τόσο καλύτερα για το παιδί. Στα μέσα της δεκαετίας του 1940 και υπό την επήρεια των θεωριών περί της αυτόβουλης μάθησης του παιδιού, ο πειραματισμός με τα διάφορα υλικά έγινε σχεδόν δόγμα της καλλιτεχνικής αγωγής. Θεωρήθηκε ένας τρόπος που ενθαρρύνει και εμπλουτίζει τις καλλιτεχνικές δυνατότητες των παιδιών. Ακόμη και σήμερα συναντάμε την τάση να παρέχονται στα μικρά παιδιά όσο πιο πολλά υλικά για να πειραματιστούν.

Στην *teknipedia* παρατηρείται αυτό το μοντέλο κυρίως στις κατασκευές με έντονο χειρονακτικό χαρακτήρα, όπως το ψηφιδωτό, το κολάζ, το φροτάζ και τα τυπώματα όπου ο μαθητής έρχεται σε επαφή με νέα υλικά, υλικά ανακύκλωσης, βαφές αλλά και φυσικά υλικά. Επίσης παρατηρείται πειραματισμός με ποικιλία υλικών στους μουσικούς αυτοσχεδιασμούς ενώ λιγότερο στις νέες τεχνολογίες όπως το βίντεο, η φωτογραφία και η κινούμενη εικόνα όπου φαίνεται να απασχολεί περισσότερο η συστηματική εκμάθηση του μέσου. Σε όλες όμως τις παραπάνω περιπτώσεις ο πειραματισμός με τις ποιότητες και τα χαρακτηριστικά ενός υλικού, δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά αποβλέπει σε έναν συγκεκριμένο σκοπό στα πλαίσια μίας ευρύτερης μαθησιακής ή καλλιτεχνικής διαδικασίας. Στις δραστηριότητες «Βάφω με φυτά» και «Γραφικές παρτιτούρες», ο

μαθητής πειραματίζεται στην μία περίπτωση με τις ποιότητες των φυσικών βαφών και στην άλλη με τους ήχους που μπορούν να δημιουργήσουν καθημερινά αντικείμενα. Και στις δύο περιπτώσεις όμως το κάνει με σκοπό να δώσει εικαστική ή ακουστική μορφή σε συναισθήματα με πιο καινοτόμο και ολοκληρωμένο τρόπο.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (12 εφαρμογές)

Όπως πολλοί επιστημονικοί κλάδοι στην μεταμοντέρνα περίοδο, έτσι και η διδασκτική της τέχνης αποδομείται, χάνει την αυτονομία της και γίνεται μέσο μίας διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης γενικότερα. Φαίνεται ότι εξαιτίας της φύσης της, η τέχνη προσφέρει «ιδέες κλειδιά» τα οποία μπορούν να ενημερώσουν και να εμπλουτίσουν την μαθησιακή διαδικασία άλλων μαθημάτων. Έτσι τα μαθηματικά, η ιστορία, η γεωγραφία και η γλώσσα χρησιμοποιούν στην διαδικασία μάθησης στοιχεία εικαστικών τεχνών, αλλά και θεάτρου, μουσικής κλπ.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι επιχειρείται η ενοποίηση της γνωστικής διαδικασίας των διαφόρων μαθημάτων του σχολικού προγράμματος, δηλαδή των φυσικών επιστημών, της ιστορίας, των ανθρωπιστικών επιστημών μέσω της τέχνης. Σκοπός αυτής της ενοποίησης ή αλληλοσυμπλήρωσης των βασικών συνισταμένων του σχολικού προγράμματος, είναι να προσφέρει στον μαθητευόμενο μία πιο ολιστική εμπειρία και κατανόηση.

Στην *teqipedia* το διαθεματικό μοντέλο φαίνεται να προτιμάται σε δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με οπτικά μέσα, όπως βίντεο και σύνθετες δραστηριότητες όπως τα «projects» στα οποία χρησιμοποιούνται πολλά μέσα. Παρατηρούμε λοιπόν καλλιτεχνικές δραστηριότητες που προάγουν γνώσεις ιστορίας, φυσικής, γεωγραφίας, λογοτεχνίας και ποίησης, αρχαιολογίας, γεωμετρίας και κοινωνικών θεμάτων. Σε αυτές, η εικαστική πράξη εμφανίζεται να εξυπηρετεί σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό μη καλλιτεχνικές γνώσεις χωρίς δηλαδή να αναζητείται ένα αμιγώς καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ (10 εφαρμογές)

Σε αντίθεση με τον ατομικιστικό χαρακτήρα των περισσότερων παιδαγωγικών προσεγγίσεων, το μοντέλο αυτό αποδίδει ένα πιο κοινωνικό και συλλογικό χαρακτήρα στην τέχνη και στην εικαστική παιδεία. Η τέχνη εξετάζεται ως ένα πολιτισμικό φαινόμενο ιδιαίτερα όπως αυτό διαμορφώνεται στα πλαίσια διαφορετικών πολιτισμών και κοινωνικών ομάδων. Η διδασκτική της τέχνης διαπραγματεύεται κυρίως κοινωνικά ζητήματα όπως, ζητήματα εθνικής

ταυτότητας, πολυπολιτισμικών κοινωνιών, μέσων μαζικής ενημέρωσης, τρόπου ζωής των νέων, μεταναστών, ρατσισμού, σεξισμού κλπ.

Σε αυτή την περίπτωση, ζητείται από τον μαθητή να υιοθετήσει κριτική στάση σε ζητήματα καθημερινής ζωής και να εκφραστεί άμεσα για αυτά με καλλιτεχνικό τρόπο. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι το μοντέλο αυτό ενθαρρύνει ένα είδος ακτιβισμού στο χώρο της καλλιτεχνικής παιδείας όπου η κοινωνική αξία του έργου θεωρείται πιο σημαντική από την αισθητική.

Η προέλευσή αυτής της εκπαιδευτικής στάσης βρίσκεται στην οικονομική κρίση του 1929 βασικά στις ΗΠΑ. Τότε αναζητήθηκε ένας πιο κοινωνικά, αλλά και οικονομικά χρήσιμος ρόλος της τέχνης, η οποία παύει να είναι προσωπική υπόθεση του μαθητευόμενου. Τότε έχουμε τις απαρχές της πεποιθήσης σύμφωνα με την οποία η τέχνη είναι μία συλλογική ανθρώπινη εμπειρία συνδεδεμένη με την υπόλοιπη δραστηριότητα και ζωή.

Στην Texnipedia συναντάμε το μοντέλο αυτό με την μορφή:

1. οικολογικών προβληματισμών και ανακύκλωσης σε δραστηριότητες κατασκευών,
2. ομαδικής εργασίας ή αναγνώρισης των χαρακτηριστικών και αναγκών του άλλου σε δραστηριότητες που εμπλέκουν την φωτογραφική μηχανή και το βίντεο, κατεξοχήν πιο δημοκρατικά μέσα έκφρασης,
3. πολυσύνθετων projects που απαιτούν συντονισμό και συνεργατικότητα για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού.

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΟΠΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (2 εφαρμογές)

Αυτό το μοντέλο είναι επίσης γνωστό ως «Σπουδές οπτικής επικοινωνίας» ή ακόμα και «Κοινωνιολογία του οπτικού πολιτισμού» (Visual Cultural Studies). Αυτή η εκπαιδευτική πρακτική βασίζεται στην διαπίστωση ότι σε ένα μεγάλο βαθμό, η τεχνολογία και τα ΜΜΕ, βασικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης μεταμοντέρνας κοινωνίας έχουν εικονικό χαρακτήρα. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, η εικαστική παιδεία πρέπει να συμμετέχει ενεργά στην προετοιμασία του μαθητή για μία κοινωνία της τεχνολογίας της πληροφόρησης.

Εδώ το αντικείμενο μελέτης είναι ευρύτερο καθώς δεν συμπεριλαμβάνει μόνο τις καλές τέχνες, αλλά όλες τις μορφές οπτικής επικοινωνίας και πληροφόρησης οι οποίες κατακλύζουν τη σημερινή κοινωνία όπως η τηλεόραση, οι διαφημίσεις, οι αφίσες, τα περιοδικά, ο κυβερνοχώρος κλπ. Είναι ένα μοντέλο διδασκαλίας που σκοπό έχει να μορφώσει και να

προετοιμάσει έναν θεατή ευαισθητοποιημένο όχι μόνο στην τέχνη της αισθητικής αξίας, αλλά στη κατά κύριο λόγο, οπτική γλώσσα της πληροφόρησης και της τεχνολογίας. Συνεπώς δίνεται έμφαση στην καλλιέργεια των αντιληπτικών και κριτικών ικανοτήτων του μαθητή και στην εξοικείωσή του με την δύναμη της εικόνας ως μέσου επικοινωνίας.

Οι εικόνες που προωθούνται από την βιομηχανία του θεάματος θεωρούνται ως εκ τούτου ένα κοινωνικό εργαλείο το οποίο διαμορφώνει την πολιτιστική ταυτότητα του κοινού και σε ένα μεγάλο βαθμό ελέγχει το τρόπο που ο κάθε ένας αντιλαμβάνεται τον εαυτό του. Έτσι ο κόσμος της οπτικής επικοινωνίας αποκτά παιδευτικό ενδιαφέρον και γίνεται θέμα έρευνας και κριτικής εξέτασης μέσα στην τάξη. π.χ. μία εικόνα μπορεί να εξεταστεί ως προς το κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο που την ανέδειξε, τα λανθάνοντα νοήματα που αυτή εμπεριέχει, το κοινό στο οποίο απευθύνεται, την εικόνα του εαυτού που προτείνει κλπ.

Ένα προφανώς όχι δημοφιλές μοντέλο στο πλαίσιο της *teqipedia*, αντανακλά την έλλειψη προβληματισμού και παιδείας των ελλήνων εκπαιδευτικών σχετικά με ζητήματα σύγχρονης κοινωνίας της οπτικής πληροφόρησης και επικοινωνίας. Εφαρμόζεται σε μία δραστηριότητα με διαδραστικό πίνακα όπου τα παιδιά καλούνται να διαπραγματευτούν την διαδραστική επιφάνεια του πίνακα ενώ σχεδιάζουν και σε μία δραστηριότητα εικονογράφησης όπου ο μαθητής εξοικειώνεται με την αφηγηματική ιδιότητα της εικόνας μέσω της τεχνικής του storyboard.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κούβου Ο., (2010) «Και όμως διδάσκεται: οκτώ μοντέλα διδασκαλίας της τέχνης», στο Τέχνη στην Εκπαίδευση-Εκπαίδευση στην Τέχνη: εξερευνησεις του δημιουργικού ρόλου της τέχνης στην εκπαίδευση, Επιμ. Κανελλόπουλος Α. και Τσαφταρίδης Ν., Νήσος.

Chapman L., (1993) Διδακτική της Τέχνης: προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή, Εκδόσεις Νεφέλη.

Dewey, J., (1934) *Art as Experience*, New York: Minton, Balch.

Lowenfeld, V. & Brittain W., (1982) *Creative and Mental Growth*, Macmillan.

Read H., (1958) *Education through Art*, N.Y.: Pantheon Books.